

سهگ مه‌ه‌ل چى واى لیت کردوه. نه- توهر له
 نه‌وه‌لیشه‌وه چما دروست کراوى بوگه‌مه‌یه‌کى پیس-
 ئیستا بویته سه‌داوه‌لی شه‌لی سه‌ر مه‌زرای بی به‌ره‌م.
 که بروا نه‌که‌ی نه‌بیته گالت‌جاری قه‌له‌ره‌شه‌کان. نه‌وه
 درۆیه. من ده‌ریه‌ستی بی‌ری قه‌له‌ره‌شه‌کان نیم. خو له
 نه‌وه‌لیشه‌وه له دنیای نه‌وان نه‌بووم- وتم رادیم، خه‌تام
 کرد. ساتی تی نه‌گه‌ی ژیانته‌ خه‌ونیکى په‌شو‌کاو بووه.
 بروا بکه به ئیستا، به‌م ریگایه که نه‌شی تی په‌رم.
 تی نه‌په‌رم. له‌م دیمه‌نه مژاوییه که بونی بارانی پییه-
 له ته‌واوی کتو و چیاکان که دل‌م دانه‌خورپین له وهرز با
 نه‌وه‌نده به‌هیتز بی هه‌ست که‌ی گه‌ره‌کیه رووت کاته‌وه.
 له‌ریته کپتوه کات. له وهرزی خوره‌تاو ئینسان بکاته
 ئاو- له مه‌زراکان له‌ته‌ک با ده‌نگی موسیقاوی نه‌ده‌ن.
 نه‌و کچه بوچکه‌له‌ی هیواى بوو ته‌واوی ماسییه‌کانی دنیا
 ئازاد کات. له قه‌راغ ریگاکه‌م قه‌ره‌شوره‌که‌ی و کراسه
 سووره‌که‌ی له ته‌ک با‌دا شه‌پۆل نه‌دات. نه‌گریت و له‌ناو
 هه‌ر فرمی‌سکینکدا ماسییه سووریک نه‌جوولتی. که
 فرمی‌سکه‌که‌ی نه‌تکیتته سه‌ر کراسه‌که‌ی ماسی به‌په‌له
 نه‌جوولتی و خو‌ی له سوورایی کراسه‌که‌دا تیکه‌ل نه‌کات.
 با دى و له هه‌نگاوه‌کانم ده‌ئالتی. هه‌لی نه‌مژم له که‌ژ و
 کتوی به‌ر ریگام هاتوه. چیمه‌نه دووره‌کان شه‌پۆل
 نه‌ده‌ن. وه‌نه‌وشه‌کان نه‌له‌رینه‌وه. له‌وپه‌ری ریگا ده‌نگی
 ساز دى، خه‌لکیش خپ‌بوونه‌وه و یه‌ک‌یک ساز لى
 نه‌دات. نه‌نگووسته‌کانی به‌په‌له سیمی سازه‌که
 نه‌له‌ریتیتته‌وه و خه‌لک پیکه‌وه نه‌خوتین: با‌وانه‌که‌ی با‌م
 بینایی چاوم.
 من لی‌ره‌وه هه‌له‌په‌رم با به‌هیتز نه‌دا له ده‌هۆله‌کان که

هه‌رچی شته له شه‌ویکه‌وه ده‌ستی پی کرد

مژگان عه‌دی
 (قوره)

لهسه سیداره هلئوسراون. فانوسهکان ئهلهرینهوه نازانم تا ئیستا ریگای وای دیوه؟

هرچی شته له شهوئیکهوه دهستی پئ کرد. وهرزی پاییز شهو له نیوه تیپه ریپوو- ههنگاوهکانیان نابووهر شه قامهکی چۆل. هاوړیکه ی بیره وه ریبهکانی خوئی گتیرابووهره و قسه ی کردبوو له شارهکیان و له شه قامه ئه و دهستهکانی نابووهر گیرفانی و چاوی بریبووهره راسته ی شه قامه که که تریفه ی مانگ روونی کردبووه، بو ساتئ ته نیا دهنگی ههنگاوهکانیان نه هات.

وتی: من زور شتم وت توش ئه شی بلئی. تازه به ته وای ههستی به بوونی هاوړیکه که ئه کرد. که مئ سهری جوولاندهوه و دووباره وهرز چاوی بریبه به رانبهری.

ئه تهه وئ هه ر ناوا بی دهنگ بی؟

ههستی کرد سارده، یه خه ی چاکه ته که ی هه لکیشا، یان دووباره دهستی نا گیرفانی و شانهاکانی جهمه وه کرد، رووی وهرنه گتیرا، به لام زانی هاوړیکه ی ته ماشای ئه وی کرد و سهری داخست و شانهاکانی جهمه وه کرد. با نه هات، بیبری چووهر سهر مه زراکانی سهر ریگای هاتنی.. که هاتی بو ئیره... بو یه که م جار که تو م دی، و تم ئه م کچه خه مئ له چاویا یه ئه بی بزانه- ده شی بلئی.. هه روا که ته ماشای راسته ی شه قامه که ئه کا ئه توانئ بیینی که ئه ویش سهری هه لبری و چاوی بریبه به رانبهر. سهرنجی دا به دهنگی تریه ی ههنگاوهکانیان. هه ناسهکانی هاوړیکه ی بهرز و قورس بوون چه نده پیی سهر بوو تا ئیستا واهه ناسه یان نه دا بو هیچ کام له و مردووانه تا ئیستا واهه ناسه یان نه دا بوو. دوا یه مین جار دهنگی هه ناسه بهرزهکانی خوئی ژنه فتبوو له شه وئیکه سهری که راهات، شهو له نیوه تی په ریپوو، له بهر په نجه ره ی و تاخه که دا قاچهکانی به ته وای بوونه خواستی چوون بو سهر کتیه که ی بهر مالمان. مانگه شه وئیکه روون بو، ئه وه ته نیا خواستی چهکانی من نه بوو که قهراری لیم بریبوو خوئ و کوچکهکانی کتیه که و ته وای ئاسمانی بهرز و پر سبهری ئه شه و بی قهراری ههنگاوهکانی من بوون دهیان جار نه هاتمه بهر په نجه ره که و که نه چووهمه وه ناو پیخه فه که م چما له گزیره که مدا خه و تبووم. دوا ی ساتئ هه لده ستام. له دنیا یه کدا ژیا بووم، که هه رگیز تی نه گه بییم چوئ تیکه و تبووم، یاساکانی ئه و دنیا یه که تا

ئهوسا وهکو قه له ره شه دهنوکیان له می شکم دابوو هیرشیان بو می شکم برد و ههستم کرد خواردیان و نه توانم می شکم له ناو ریخوئهکانیان بیینم. ههستم کرد ئه و مردووانه ی دور و بهرم فره تر به و چاوه زهقانه یان تانه لیم دهروانن. پیتم پئ که نین. سهرم قورس بوو ههستم نه کرد به قه د و تاخه که زل بووه. قاچهکانم گه رهکیان بوو له جهسته م که تا ئهوسا وهکو ته و قئیک کیشا بووم جیا بوونه وه، ئه و شه وه به جوړیکه سهر و نزیک. نزیکتر له هه ناسهکانی خو م ههستم کرد له بوون سه قه ت بووم وهک مارئیک پیست بخات و پروا. وهکو ناگرتیک بکوژتیه وه و ته نیا خوئه می شکی داموا ی لی بیینی. می شکم له مس بوو. ئه و هه ر چاوی بریبووهره راسته ی شه قامه که و هاوړیکه ی قسه ی کرد بوو، له ریگای و نه وشه ی مس و له تهک فانوسهکانیدا شیعی خوتند بووه و مه زراکان له تهک با دهنگی موسیقاوی نه دهن. ژیان چه نده خو لیا یه؟ که ئه و چاوی ئه بریبه ئاسمان بانگی ئه کرد: ئای کچه نیگات له کوئیبه؟

چاوهکانی دیسو ئه و ساته ئه و دهسماله ی پئ دابوو فرمی سکهکانی بسرئ داوای کردبوو ئه و به گتیری پیی دابووهره، به لام له رووی عااده ت به په له نیگای دزیبووه وه هه تا ئه و شه و، ئه و شه وئیکه سهر بوو، هه رچی شته له وئیه دهستی پئ کرد.

ئه م شه و که من و تو له تهک خه لکیک بو سه فه ریک ئه روین. له جاده یه ک له سهر کتیه کدا ئوتو بو سه که وئستا و خه لک دابه زین و له کوئلا تیکه وه لیژبوونه ناو دیکه و من و تو هه ر له وئینه له بان خوئل دانیشستین، ئه وئینه مژ دایگرتبوو. ته ماشای ئاسوم کرد، مژیکه خه ست و نووریکه جوان دابوو یه سهری گه رهک، خه ریک بوو بارانیش بیاری. له پرئیکدا ههستیکی ئیجگار قورس و بلاو هه ناومی داگیرکرد، وهکو مندالی که نه خوئش ئه که و تم، بو خو م تاک ئه بووم و هه رچی شته قورس و خه مبار ئه بوو. شتی تازارمی ئه دا هه موو شتی ده خلی به تووه بوو. ته ماشام کردی به که و او پانتوئه قاوه بیبه که ته وه دانیشتبوی. چه ند له ته کم نامو بووی، نا ئه وه گالته به کی پیسه ئازارئیکه ئه ستووهر که و ته دل م وهکو تازاری ئینسان دوا ی تاوانئیکه گه وره، به یه کجاری هه ستای و هاتیته پیش سهرت نا قه ی سهری من. می شکم نه یده کیشا، لیوم له سهر لیوت هه لبری. وئینه ی

خویندنه و هه به ک بو چیرۆکی
«هەرچی شته له شه و یکه وه دهستی پیکرد»

عه بدو خالقی یه عقروبی
(بوکان)

رۆژگارێک ته ده بیات ته ده بیاتی میسداقن بوو. میسداقی عه قل و ئاوهز، میسداقی هه ست و سۆز، به لام هه نوکه جیهانی ته ده بیات، یان زمانی ته ده بی له دنیای میسداقه کان، یان له و چه شنه ده لاله ته ساکار و راسته و خو یانه دووری ده کات. به ستینی ده لاله ت له جیهانی ته ده بیاتی مۆدێرندا پر پیچوپه نا و هه زار ره هه نده. گه وه هری ته ده بیات و به تایبه تی چیرۆک گۆرانی گه وه ری به سه ر داها توه. له «واقیعی داستانیدا» میسداقی داله کان هاوتا هاوسه نگی مه دلوله کانیتی. ئەم مه ولولوانه، له حاله تی گشتیدا، نمونه ی گشتیی دیارده یه ک، یان میسداقیکن و پیمان ده گوتری نمونه گه ری زهینی، زۆربه ی هه ره زۆری داله داستانیبه کان، له زهینی خوینەر و له کاتی خویندنه وه ی ئاساییدا، ئاماژه بو هیچ مه دلوولیتی ته وتۆ ناکن و ته نیا وه ک دالیتی رووت و ره به ن له نیتو زهینی خوینەر دا ده توینه وه. به م دالانه ده گوتری «دالی نه زۆک». له لایه کی تره وه له نگه ر گرتن و گه ران به دوای ده لاله تیکی ئاشکرا و زهقی دالیتی داستانی، به تایبه تی ته گه ر ته و داله ئاوه لئاو، یان ئاوه لکار بیت، زۆرجار هه ولکی بیه ووده و بی که لکه. هه ر بۆ به ته و که سه ی سۆراغی ده لاله ی ئاشکرا و بی گری و گۆل ده گری، دواجار به سه ر کۆمه لیک ده لاله تی دژوار و ناهاوسه نگ و پر پیچوپه نادا ده که وئ. به م چه شنه دالانه ده لاین «دالی دوو گیان». گرنگایه تی خوینه ری چیرۆک ئا لیره دا خۆی ده نوین، ته و کاته ی که له ریگای «داله دوو گیان» کانه وه ده قیک ده خولقی نیت جگه له ده قی چیرۆکنووس خۆی. ته عبیره «رۆلان بارتیه» که ی ته م حاله ته «ده قی نووسه رانه» یه که تییدا خوینەر خۆی چه شنی نووسه ر له نووسین و داهینانی ده قه که دا دهستی ده بیت و ئاسۆکانی نووسین و خویندنه وه ئاویته ی یه ک ده بن و «داهینان» ده بیته خالی هاو پشکی نووسه ر و خوینەر. خالی شایانی سه رنج که پیم وایه ئیستا له بووتیقای داستانداندا ئاماژه ی پی نه کراییت بوونی ره گه زیکی مبینه له ده قی چیرۆکدا یه که وای لی

به چاوم چاوی تو و ئاسمانی لیل بوو. سه رنجم دا. له گلینه ی چاوتدا جاده یه ک کیشرا بوو هه رچی ته مروانی بنی نه بوو. نازانم که س تا ئیستا ریگای وای دیوه، هه ور ده گرمین. ته و خه لکه هه لئه په رن کزه ی با پیکه نین له میشکیدا ده نگ ته داته وه و نازانی بوچی ته وه نه جوان پی ته که نی، کچه بوچه که له که زه ریایه ک ته دۆزیته وه و ته و تی ته په ری.

به لام، هه موو شتی له شه و یکه وه دهستی پیکرد که له دنیای مردووانی له مه زرایه ک که له ته ک با دهنگی مۆسیقای ته دات، قالاویتیکی سپی نیشته سه رشان، داوه لیک رووی گه رانه ده موچاوی و سه رنجی دا به چاوانی و وتی: چی له چاوانتایه ها بلتی؟

دوای ساتی چاوی ده رهینا، گرتیه ده نووک و بالی گرتوه

ته وه ئیستا سوار ئوتووبوسیکه و به ره و ته و شاره ته چی. چه ندیکه نه خه وتوه زاتی نه کردوه بخه وئ هه رچی شته له و شه وه وه دهستی پیکرد که خاوه نی ته و جووته چاوه چاوه کانی به ست و هه رچی لیتی ته دا منی ته کرد، به لام چاوی نه ته کردوه. چما خه ربکی گالته یه کی پیس بوو. له زووریکی شدا سه دان پیای لای و پیر کۆبوونه وه و گوشتی ماسییان ته خوارد. بچووه که له که. ئیستا که گه یشتوه ته ته وینه شه و له نبوه تی په ربوه، ته وای شه قامه نامۆکان گه ریایه. شه که ته خه و نیشتوه ته سه ر پیلووه کانی. دیواره کانی ته و شاره چما ساتیکی تر ته رووخین. له مه له کانه وه بوئی خۆراکی ماسی دی، پی هیلنج ته دات و هه ست ته کات میشکی له مس بوو. له ده ره وه ی شار مه زراکان له ته ک با دهنگی مۆسیقای ته دهن.

دهکات داستان وهک دهقیتکی دووگیان لیتی پروانری که ههر ئانوسات بۆی ههیه بهرهبه کی نوئی له ماناو دهلالهتی تازه بخاتهوه، وهک چۆن ئهو دهقه داستانییهش که خاوهنی پرتهبه کی فراوانی دالی نه زۆک بیت له بهرهمهینانی مانای نوئی و واتای تازه دا بئی بهری دهبیت. که واته له زاتی چه مکی خوینهردا ههمیشه ههولیک له رهگهزی نیرینهیی و له ناخی چه مکی دهقیشدا مایهیهک له رهگهزی میینهیی بهدی دهکری که له کارلیکی (تعامل) نیوان ئهم دوو رهگهزه راقه و مانای نوئی بهرهم دیت.

چیرۆکی «ههرچی شته له شهوئیکه وه دهستی پین کرد» ی خاتوو موژگان عهبدی لهو چیرۆکانهیه که ههولتی داوه دهقیتکی دووگیان بخولقینتی و دالهکانی هه لگری کۆمه لیک مه دلوولی ئاشکرای زهق و زۆپی بئی پینچوبه نا نهین. ئهم چیرۆکه که له سه ر راسته هیلکی ساکاری گهیرانه وهیی ناچیتته پیشی و خهون و خه یال و بیره وهری تیکه ل به رهگهزه کانی گهیرانه وهی خوئی دهکات و که سایه تیهه کانی له نیو فهزا و زه مانیکی ته مومژاوی و بگۆر و ژتله بیدا وه سف و وینا ده کرتین تی ده کۆش، داله ئاساییه کان له نیو زه مینهی داستانیی خویدا به شپوهیه کی نوئی که شایانی سه رنج پیدان و ناوړ لئ دانه وهیه کی واتا ناسانه بن به دهسته وه بدات. بۆ نمونه پروانه ئهم پاژه له م چیرۆکه تا باسه که مان به کرده وهش له زهینی خوینهردا جیتی خوئی بکاته وه، وه گهیر لیره دا به م شپوهیه له ئاوات و ئاره زووه کانی سه رده می مندالیی خوئی ئه دویت:

ئهو کچه بچکۆلهی هیوای بوو ته وای ماسییه کانی دنیا ئازاد کات...

خوینهر له م به شه دا و دوا ی بینین و بیستنی دالی «ماسی» زهینی ده چی بۆ لای مه لولوی «ماسی» که دیاره ئهم حالاته حالاتیکی زهینی رووته. لیره دا چیرۆکنووس دالیکی ساکاری خستوه ته بهر دهستان، که ریگی راقه کاری به خوینهره که ی نادات و دهق ده رگای خوئی له خوینهری تامه زرۆی ته ئوبل داده خات، به لام چیرۆکنووس لیره دا به م رسته یه قه ناعهت ناکا و ده سبه جی په نجیره ی رسته به کی تری ژووری داستانه که یمان بۆ ده کاته وه:

«... له قه راغ ریگا که قه شه شو ره که ی و کراسه سووره که ی له ته ک بادا شه پۆل ئه دات. ئه گریت و له ناو ههر فرمیسه کیدا ماسییه سووریک ئه جو لیت.»

له م پاژه دا دالی «ماسی» زهینی خوینهر به ره و لای

میسداقی «ماسی» که حاله تیکی عه یینییه ده بات، ئهم کارهش له ریگی وینه سازیه کی وردی هونه ریسه وه ده کری، واته ئه و کاته ی که مه یلی ئازاد کردنی ماسییه کانی سه رله بهری دنیا ده بیته وینه ی ئهو ماسییه ی که له نیو فرمیسه کی کچه بچکۆله که دا جووله جوولی دیت. ئهم حاله ته عه یینییه سنووری و اتاسازی ئهم پاژه ی چیرۆکه که به رفراوان دهکات و ریگی خوینهر خویش دهکات ته عبیری خوئی بۆ دالی ماسی نیو فرمیسه کی کچه بچکۆله چی بکات، به لام چیرۆکنووس جاریکی تر په ره به م جووله ی داستانه که ی ده دات و ئهم جارهیان ماسی نیو فرمیسه که له حاله تی میسداقی ده ردینتی و تیکه ل به بیره وه ریسه کی وه گهیری ده کات: «که فرمیسه که ی ئه تکیته سه ر کراسه که ی ماسییه سووره که به په له ئه جوولتی و خوئی له سوورایی کراسه که دا تیکه ل دهکات.»

له م پاژه دا دالی «ماسی» نه ئه ماژه بۆ مه دلوولیکی ساکاری ماسی دهکات، نه زهین به ره و لای میسداقی ماسی ده بات، به لکو لیره دا ئهم داله ده مانبات بۆ جیهانی بیره وه ری و گهیر (راوی) له ماسی، واته لیره دا دالی ماسی جیهانیکی ته وای سه ره به خوئی واقعی خوئی چی دهکات.

به م شپوهیه ده بینین دالی ماسی که له م سنی دیره دا سنی جار دوویات ده بیته وه به سنی ره هندی مه دلوولی و میسداقی و بیره وه ریدا تی ده په ری و جار له گه ل جار پتر دهستی خوینهر ئاواله دهکات که له پرۆسه ی و اتاسازی و مانا خولقینیی دهقی داستانه که دا پشکار بیت. به م شپوهیه خوینهر ده توانیت چه شنی نووسه ر داهینه ری جیهانی مانا بیت و بۆ نمونه له م پاژه دا ئهم پرۆسه یه کلا کردنه وه یه ماناییه بخاته گه ر:

ئهو کچه بچکۆله یه ی داستانی «ههرچی شته له شه ویکه وه دهستی پین کرد» ی خاتوو موژگانی عهبدی رۆژتیک هیوای ئه وه بوو ماسییه کانی دنیا ئازاد بکات. دیاره خواستی رزگار کردنی ههر گیانله به رتیک خواستیکی پیروژ و مرۆقانه یه و له هه مان کاتدا پیوستی به وره یه کی به رز و هه ولتکی تا قهت پروو کین هه به و ئه وانه ی خواز یاری ئازادین، به تابه تی بۆ خه لکانی تر مرۆقانیکی له خو بردوو و فیدا کارن، به لام ئهم کچه خوئی له سه ر ریگیایه ک را وه ستا وه که با ی دی، ریگیایه ک که جیتی متمانه نییه. ئهم کچه دوا جار خوئی له دۆخیکی

دژواردا به سهر ده بات، ده گری و ماسییه سووردهی نیو فرمیسیکی له گه ل داتکانی فرمیسیکه که ی به په له ده جوولئی و خوئی له سوورایی کراسه که دا تیکه ل ده کات. به و ته یه کی تر کچه بچکوله ته نانه ت نه ی توانی تاقه ماسی نیو جیهانی خه ون و خولیاکانی خوئی پرگار بکات. سوورایی کراس نامازیه که بو مه رگیکی نائاسایی بو ماسی مه رگیکی که ده سکردی سروشت نیسه، به لکو ده سکردی نه و هیزانه ن که ژیان ده که نه خه ونیکی په شوکا و بو کچه بچکوله که:

«... من دهر به سستی بیبری قه له ره شه کان نیم. خو له نه وه لیشه وه له دنیای نه وان نه بووم- وتم رادیم، خه تام کرد، ساتی تی نه گه ی ژیان ت خه ونیکی په شوکا و بووه.»
 نه م لژتیکه گپرانه وه ییه که وه ک له م نمونه یه دا و به یارمه تی شیکردنه وه ی دالی ماسی بینیمان سه رتانه ری تانویژی نه م چیرۆکه ی ته نیوه، راقه و شیکردنه وه ی مانایی و پیکهاته یی (ساختاری) نه م چیرۆکه ناسان ده کاته وه، خوینه ر پتر له گه ل نه م جیهانه ته مومژاوی و خه ون و خولیا و خه یال و وه همه ئاشنا ده کات. بو نمونه ده کری نه م شیوازه بو خویندنه وه ی هه ندی دالی دیکه ی له چه شنئی «دهنگی مؤسیقا»، «مردوو»... تاد که له م چیرۆکه دا دووپات ده بنه وه به کار بیین.

به لام باسکردن له م پاژه ی که تییدا باسی دالی «ماسی» مان کرد به واتای نه وه نیسه که چیرۆکنووس دواچار نه ی توانیییت نه م داله له نیو چوارچیوه ی گشتییی داستانه که یدا جی بکاته وه و ته ئسیری جوانی ناسانه ی له سه ر زهینی خوینه ر بچه سپینیت. نه گه ر خوینه ر له دوا به شی چیرۆکه که وردبیتته وه ده بیینی ئاره زووی ئازاد کردنی ته واوی ماسییهکانی دنیا که وه ک بینیمان له ئاستی تاکه که سی بو کچه بچکوله که شکستی لئ که وته وه، دواچار ده بیتته کاره ساتیکی به کو مه ل که تییدا چیتر کیشه کیشه ی ئازادی ماسییهکان نیسه، به لکو ریک به پیچه وانه وه کیشه کیشه ی کوشتاری ماسییه:

«... له ژوو ریکدا سه دان پیای ل و و پیر کو بوونه وه و گوشتی ماسیبان نه خوارد، له ماله کانه وه بوئی خو راکی ماسی دی پی هیلتنج نه دات و هه ست نه کا می شکی له مس بو. له دهره وه ی شار مه زراکان له ته ک با دهنگی مؤسیقاوی نه دهن.»